STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03084

HEYRAT UN FRAYE LIEBE

Emma Goldman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

עממא גאָלדמאן,

הייראט
און
פרייע ליעבע

איבערזעצט פון
א ב ג ד

ארויסגעגעבען פון
ISIDOR SCHWARTZ
NEW YORK, N. Y.
49

הייראט און פרייע ליעבע.

הייראט און ליעבע ווערען בעטראכט פון די מעהרסטע מענשען אלס צוויי ווערטער מיט דערזעלביגער בעדייטונג. מ׳מיינט, אז זיי קומען ארויס פון דיזעלבע מאטיווען און זיי בעפרידיגען דיזעלבע פערלאנגען. אט די מיינונג איז ניט בעגרינדעט אויף ווירקליכע פאקטען, נאר דאס פאלק האט זיך אזוי איינגערעדט.

הייראט און ליעבע זיינען צוויי בעזונדערע זאכען: זיי זיינען אזוי ווייט פונאנדער ווי דער נארד־פאל פון דעם זיד פאל. נאך מעהר, איינע איז גאר ענטגעגעזעצט דער אנדערער. ס׳איז קיין צווייפעל ניט, אז מאנכע חתונות זיינען געווען דער רעזולטאט פון ליעבע. אבער ניט ווייל די ליעבע האט ניט געקענט האבען קיין קיום אויסער דער הייראט, נור גיכער ווייל לייט קענען זיך אין גאנצען ניט בעפרייען פון אנגענומענע זיטען. עס זיינען פאראן היינט א סך מענער און פרויען וואס הייראט איז ביי זיי ניט מעהר ווי א קאמעדיע, דאך ווארפען זיי זיך אונטער איהר אונטער צוליעב דער עפענטליכער מיינונג. יעדענפאלס בעהויפט איך, אז כאטש עס איז אמת, אז מאנכע חתונות זיינען בעגרינדעט אויף ליעבע, און כאטש עס איז אויך אמת, אז אין מאנכע פעלע ווערט די ליעבע ניט אבגעקיהלט אין פערהייראטען לעבען, איז דאס אבער ניט ווייל זיי זיינען פערהייראט, נור טראטץ דעם וואס זיי זיינען פערהייראט.

פון דער אנדער זייט ווידער איז עס לחלוטען פאלש, אז פון הייראט קומט ארויס ליעבע. עס טרעפט אמאל אין א יובל, אז א פערהייראטע פאאר פערליעבען זיך נאך דער חתונה; אבער ווען מיר קוקען זיך צו נעהנטער, זעהען מיר דאן, אז דאס איז ניט מעהר ווי זיך צו פאסען צו דאס וואס איז אונפערמיידליך. דאס וואס מען געוואוינט זיך צו איינע צו די אנדערע איז נאך גאנץ ווייט פון דער

שטאַרקייט פון געפיהל וואָס הערשט אין אַ ליעבע און וואָס אָהן דעם ערנידעריגען זיך מאַן און פרוי ווען זיי פיהרען אַ פערהייראַטען לעבען.

הייראַט איז הויפּזעכליך אַן עקאָנאָמישער אָפּמאַך, אַ פערזי־כערונגס־פערבינדונג. דער חלוק איז נור וואָס דאָס איז פיעל בינ־דענדער און שטרענגער ווי אַ אָפּמאַך מיט אַן אינשורענס קאָמפּאַניע. די ריוחים וואָס קומען נאָכהער זיינען אונבעדייטענד ווען מען פער־גלייכט זיי מיט'ן קרן וואָס מען אינוועסטעט. ווען איינער נעהמט ארויס אַן אינשורענס פּאָליסי, צאָהלט ער דערפאַר אין דאָלערס און אין סענטען, און האָט די פרייהייט אויפצוהערען צאָהלען. אָבער ווען דער פּרעמיום פון אַ פרוי איז אַ מאַן, צאָהלט זי דערפאַר מיט איהר נאָמען, מיט איהר זעלבסט־רעספּעקט, מיט איהר סאַמע לעבען, „ביז דער טויט שיידט פונאַנדער". נאָך מעהר, מיט דער הייראַטס־אינשורענס פערפליכטעט זי זיך צו זיין לעבענסלענגליך אָפּהענגיג, צו זיין אַ פּאַראַזיט, צו זיין נוצלאָז אינדיווידועל אַזוי ווי געזעל־שאַפטליך. דער מאַן בעצאָהלט אויך טייער, אָבער זיין קרייז איז פיעל ווייטער, און דערפאַר ווערט ער ניט אַזוי בעגרענעצט דורך דער הייראַט ווי די פרוי. ער פיהלט זיינע קייטען מעהר אין אַן עקאָ־נאָמישען זין.

דאַנטעס מאָטאָ צו זיין שילדערונג פון גיהינום קען זעהר גוט אַנגעווענדט ווערען פאַר די הייראַט: „איהר וועלכע קומט דאָ אריין לאָזט אַלע האָפנונגען הינטער אייך".

אַז הייראַט איז אַ דורכפאַל וועט קיינער ניט לייקענען, סיידען גאָר אַ נאַר. מ'דאַרף נור אַ בליק טאָן אין דער סטאַטיסטיק פון גט'ן אום צו זעהן וואָס פאַר אַ ביטערער דורכפאַל די הייראַט איז. דער דורכשניטליכער פלאַכער מענש קען דאָ ניט אַרגומענטירען, אַז די גרויסע צאָהל גט'ן קומט דערפון וואָס ס'איז צו לייכט ארויסצקריי־גען אַ גט און וואָס פרויען זיינען איצטער צופיעל אויסגעלאַסען. וואָרים ערשטענס, ענדיגט זיך איינע פון יעדע צוועלף חתונות מיט אַ גט; צווייטענס, איז זינט 1870 די צאָהל גט'ן געשטיגען פון 28 אויף 73 פאַר יעדע הונדערט טויזענד בעפעלקערונג; דריטענס, איז די אונטרייהייט אַלס גרונד פאַר אַ גט געשטיגען 270.8 פּראָצענט: פיערטענס, איז „דעזערשאַן" געשטיגען 369.8 פּראָצענט.

מ'קען נאך צולעגען צו אט די ערשטווינליכע ציפער א גוואלדיג רייכען מאטעריאל אין דראמע און ליטעראטור וואס מאכט נאך קלערער דעם עניו. ראבערט העררייק אין „טאגעטהער": פינערא אין „מיד־טשענעל": יודזשען וואלטער אין „פעיד אין פול"; און א צאהל אנדערע שרייבער בעווייזען ווי טרוקען, ווי מאנאטאן, ווי געמיין די הייראט איז, און ווי זי קען ניט דינען אלס פאקטאר פאר הארמאניע און פערשטענדיגונג.

דער נאכדענקענדער סטודענט פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען וועט זיך ניט בעפרידיגען מיט דער אויבערפלעכליכער ענטשולדיגונג פאר אט דער ערשיינונג. ער וועט מוזען אריינגעהן אביסעל טיפער אין דאס סאמע געשלעכטליכע לעבען אום צו וויסען פארוואס דאס פערהייראטע לעבען איז אזוי אומגליקליך.

עדוארד קארפענטער זאגט, אז הינטער יעדער הייראט שטעהט די אומגעבונג, אין וועלכער דיביידע געשלעכטער האבען פערבראכט זייער גאנצען לעבען; אן אומגעבונג אזוי פערשידען איינע פון די אנדערע אז מאן און פרוי מוזען זיך בלייבען פרעמד. דער מאן און די פרוי זיינען פונאנדערגעשיידט דורך א הויכע וואנד פון אבערגלויבען, זיטע און געוואוינהייט, און די הייראט קען דערפאר ניט האבען די קראפט צו ענטוויקלען פערשטענדעניס און רעספעקט פון איינעם צום אנדערען, וואס אהן דעם מוז יעדע פערבינדונג זיין א דורכפאל.

הענריק איבסען, וועלכער האט געהאסט אלע געזעלשאפטליכע ליגענס, איז פיליכט געווען דער ערשטער וואס האט בעגריפען אט דעם גרויסען אמת. נארא פערלאזט איהר מאן, ניט — ווי דער דומער קריטיקער וויל עס האבען — ווייל זי איז מיד פון איהרע פעראנטווארטליכקייטען אדער זי פיהלט די נויטיגקייט פון דער פרוי'ס רעכטען, נור ווייל זי האט איינגעזעהן, אז זי האט אבגעלעבט אכט יאהר מיט א פרעמדען און איהם געבוירען קינדער. קען נאך זיין נידעריגער און געמיינער ווי א לעבענס־לענגליכע נאהנטקייט צווישען צוויי פרעמדע? די פרוי דארף גארניט וויסען פון דעם מאן א חוץ וויפיעל ער פערדינט. וואס אנבעלאנגט קענען די פרוי — וואס איז דא פארהאן צו וויסען א חוץ דעם, אז זי זעהט אוים שען? מיר זיינען נאך ניט אויסגעוואקסען פון דעם גלויבען פון די גייסט־

ליכע, אז די פרוי האָט ניט קיין נשמה, אז זי איז ניט מעהר ווי א „פריבאַוויק" צום מאַן, געמאַכט פון זיין ריפּ בלויז פאַר דער בעקוועמ־ליכקייט פון דעם דזשענטעלמאַן, וועלכער איז געווען אַזוי שטאַרק אַז ער האָט זיך געשראָקען פאַר זיין אייגענעם שאָטען.

פיליכט איז די פרוי נידעריגער פאַר'ן מאַן צוליעב דעם וואָס זי איז בעשאַפען געוואָרען פון אַ שוואַכען מאַטעריאַל. יעדענפאַלס קיין נשמה האָט ניט די פרוי, טאָ וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו וויסען וועגען איהר? דערצו איז וואָס וועניגער נשמה א פרוי האָט, אַלץ בעסער איז זי פאַר א ווייב, אַלץ גרייטער איז זי זיך צו לאָזען פערשלינגען פון איהר מאַן. אָט די שקלאַפישע אונטערוואַרפונג אונטער דעם מאַנ'ס איבערלעגענהייט האָט אויפגעהאַלטען אונבעריהרט אַזוי לאַנג די אינסטיטוציע פון הייראַט. איצטער ווען די פרוי קומט צום שכל, ווען זי ווערט בעוואוסט, אַז אָהן דעם חסד פון איהר האַר איז זי אויך עפּעס וואָס, ווערט טאַקע ביסלעכווייז אונטערגעגראָבען די הייליגע אינסטיטוציע פון דער הייראַט, און קיין סענטימענטאַליטעטען קענען דאָס ניט פערהאַלטען.

כמעט פון איהר קינדהייט אָן זאָגט מען דער דורכשניטליכער מיידעל אַז די הייראַט איז איהר לעצטער ציעל; איהר גאַנצע ער־ציהונג מוז דעריבער זיין געריכטעט צו אָט דעם ענד־ציעל. אַזוי ווי די שטומע בהמה ווערט געפּאַשעט פאַר דער שחיטה, אַזוי ווערט זי צוגעגרייט פאַר דעם. דאָך איז עס זאָנדערבאַר, אז ס'איז איהר ער־לויבט צו וויסען א סך וועניגער וועגען איהרע פונקציעס אַלס ווייב און מוטער איידער דער געוועהנליכער האַנדווערקער וויים וועגען זיין האַנדווערק. ס'איז ניט אַנשטענדיג און ניט זויבער פאַר אַ מיידעל צו וויסען עפּעס וועגען די פערהעלטניסע פון פערהייראַטען לעבען. אָה, ווי אונאויסגעהאַלטען איז די אַנשטענדיגקייט וואָס בעדאַרף די שבועה פון דער הייראַט אום צו פערוואַנדלען א זאַך וואָס איז אונ־זויבער אין דעם ריינסטען און הייליגסטען אַפּמאַך, וואָס קיינער וואָגט ניט צו קריטיזירען, אָט דאָס איז גענוי די שטעלונג פון דעם דורכשניטליכען פערטיידיגער פון דער הייראַט. די צוקינפטיגע ווייב און מוטער ווערט געהאַלטען אין פאָלשטענדיגער אונוויסענהייט וועגען דאָס איינציגע וואָס זי פערמאָגט אויפ'ן פעלד פון קאָנקור־

רענץ — איהר געשלעכט. אַט אַזוי טרעט זי אַריין אין אַ לעבענס־לענגליכען פערהעלטניס מיט אַ מאַן נור אום זיך צו געפינען אַפּגע־שטויסען און בעליידיגט איבער יעדער מאָס דורך דעם נאַטירליכסטען און געזונדסטען אינסטינקט, דעם געשלעכט. מ׳קען זיכער זאָגען אַז אַ גרויסער פּראָצענט פון דער אומגליקליכקייט, עלענד און פיזישען ליידען פון הייראַטס־לעבען קומט פון דער פערברעכערישער אונוויי־סענהייט וועגען סעקסועלע זאַכען, וואָס ווערט געריהמט אַלס אַ גרוי־סע מעלה. ס׳איז גאָר ניט קיין איבערטרייבונג ווען איך זאָג, אַז מעהר ווי איין הויז איז צובראָכען געוואָרען צוליעב אַט דעם בעדויי־ערענסווערטען פאַקט

דאָך אויב די פרוי איז גענוג פריי און גרויס צו לערנען דאָס סעקסועלע מיסטעריום אָהן דעם הכשר פון דעם שטאַט אָדער פון דער קירך, וועט זי שטעהן פעראורטיילט אַלס ניט פּאַסענד צו ווערן די פרוי פון אַ „גוטען" מאַן, וועמעס גוטסקייט עס בעשטעהט אין האָבען אַ פוסטען קאָפּ און אַ סך געלד. קען עס נאָך זיין אַ שרעקליכערע זאַך ווי דער געדאַנק אַז אַ דערוואַקסענע, געזונדע פרוי, פול מיט לעבען און ליידענשאַפט, מוז זיך אָבזאָגען פון דער נאַטור׳ס פער־לאַנג, מוז אונטערדריקען איהרע שטאַרקסטע געפיהלען, אונטער־גראָבען איהר געזונד און ברעכען איהר גייסט, מוז זיך צוריקהאַלטען פון דער טיפקייט פון סעקסועלער ערלעבונג ביז עס קומט אַ „גוטער" מאַן זי צוצונעהמען צו זיך פאַר אַ ווייב? דאָס איז גענוי וואָס הייראַט איז. ווי קען אַזאַ פערבינדונג זיך ענדיגען אין עפּעס אַנדערש ווי אין אַ דורכפאַל? דאָס איז איין פאַקטאָר, כאָטש ניט דער אונ־בעדייטענדסטער, וואָס אונטערשיידט הייראַט פון ליעבע.

מיר לעבען אין אַ פּראַקטישער צייט. די צייט ווען שעקספּיר׳ס ראָמעאָ און דזשוליעט האָבען צוליעב זייער ליעבע ריזיקירט מיט׳ן צאָרן פון זייערע פאָטערס, ווען געטהע׳ס גרעטכען האָט ניט געקוקט וואָס זי איז צוליעב איהר ליעבע אַריינגעפאַלען אין די בייזע מיילער פון איהרע שכנים — יענע צייט איז שוין פערביי. אויב יונגע מענ־שען ערלויבען זיך ביי אַ זעלטענער געלעגענהייט צו געניסען פון ראָמאַנטישער ליעבע, פּאַסען שוין די עלטערע אויף זיי אויף און קנע־לען מיט זיי אַזוי לאַנג ביז זיי קומען צום שכל.

די מאָראַלישע לעהרע וואָס די מיידעל קריגט איז ניט אויב דער מאַן האָט דערוועקט איהר ליעבע, נור גיכער בעשטעהט דאָס אין „ווי־פיעל?" די איינציגע זאַך וואָס בערעכטיגט הייראַט איז אויב דער מאַן קען מאַכען אַ לעבען, אויב ער קען אויסהאַלטען אַ ווייב. ביס־לעכוויין דרינגט דאָס דורך יעדען געדאַנק פון דער מיידעל; איהרע חלומות זיינען ניט מעהר פון לבנה־נעכט און קושען, פון שמייכלען און טרערען; זי טרוימט גיכער פון קויפען מציאות אין דעפּאַרט־מענט־סטאָרס. אָט די גייסטיגע אָרימקייט און געוואוינהייט זיינען עלעמענטען וואָס מ'קען ניט אָבשיידען פון דער אינסטיטוציע פון הייראַט. דער שטאַט און די קירך גיבען קיין הכשר ניט אויף קיין אַנדער אידעאַל, מחמת דאָס איז פּאַר זיי דער איינציגער וועג צו בעהערשען די מענער און די פרויען.

עס זיינען אָהן אַ צווייפעל פּאַראַן מענשען, ביי וועמען ליעבע שטעהט העכער ווי דאָללאַרס און סענטען. בעזונדערס איז דאָס אמת פון יענעם קלאַס וואָס איז געצוואונגען דורך די עקאָנאָמישע נויט־ווענדיגקייט זיך זעלבסט אויסצוהאַלטען. די געוואַלדיגע ענדערונג אין דער שטעלונג פון דער פרוי וואָס איז געקומען דורך יענעם מעכ־טיגען עקאָנאָמישען פאַקטאָר, איז ווירקליך וואונדערבאַר ווען מיר בעטראַכטען ווי קורץ די צייט איז זינט זי האָט בעטראָטען די אינ־דוסטריעלע אַרענאַ. זעקס מיליאָן פרויען, וועלכע לעבען פון זייערע ווייגדזשעס; זעקס מיליאָן פרויען, וועלכע האָבען דאָס זעלבע רעכט ווי די מענער צו ווערן עקספּלואַטירט, בערויבט דאָס רעכט צו סטרייק־קען, אפילו דאָס רעכט אויסצוגעהן פון הונגער. קען מען נאָך פערלאַנגען מעהר? יאָ, זעקס מיליאָן לוין־אַרבייטער אין יעדען צווייג פון לעבען, פון דער העכסטער קאָפּ־אַרבייט ביז דער שווער־סטער האַנדאַרבייט אין די גרעבערייען און ביי די אייזענבאַהנען; יאָ, אפילו דעטעקטיוום און פּאָליסלייט, זיינען פרויען. געוויס, די עמאַנציפּאַציע איז פאָלשטענדיג.

דאָך טראָץ אַלעם דעם קוקען גאַנץ ווייניג פון דער גרויסער צאָהל פרויען לוין־אַרבייטער אויף זייער אַרבייט אַלס אויף אַ בעשטענדיגע אישו, אַזוי ווי די מענער קוקען אויף זייער אַרבייט: ווי נוצלאָז דער מאַן זאָל ניט זיין, האָט ער זיך אָבער אויסגעלערענט זיין אונ־

אַבהענגיג. אַה, איך ווייס, אז קיינער איז ניט ריכטיג אונאַבהענגיג אין אונזער עקאָנאָמישער טרעט־מיל; דאָך, דער נידעריגסטער זאָרט מאַן האָט פיינט צו זיין אַ פּאַראַזיט; ער וויל יעדענפאַלס ניט, אז מ'זאָל וויסען אז ער איז אַ פּאַראַזיט.

די פרוי בעטראַכט איהר לאַגע אַלס אַרבייטאָרין פאַר אַ דער־ווייליגע זאַך, וואָס זי וועט אוועקוואַרפען ווען דער ערשטער בעסטער וועט זיך נור אַנבאָטען צו איהר. דאָס איז דער גרונד פאַר־וואָס עס איז טויזענד מאָל שווערער צו אָרגאַניזירען פרויען איידער מענער. „צו וואָס זאָל איך זיך אַנשליסען אַן אַ יוניאָן? איך געה דאָך באַלד הייראַטען און האָבען אַ היים". האָט מען זי ניט געלע־רענט פון דער קינדהייט אַן, אַז פערהייראַט זיין איז די לעצטע פּראָ־פעסיאָן איהרע, ביי וועלכער זי מוז בלייבען? זי געפינט אָבער באַלד אויס, אז די היים, כאָטש ניט אזא גרויסע טורמע ווי די פּעק־טאָרי, האָט אָבער שטאַרקערע טירען און ריגלען. זי איז אַ טורמע וואָס האָט אזא גוטען, טרייען היטער, אז קיינער קען פון דאָרטען ניט אַנטלויפען. דאָס טרויעריגסטע דערביי איז נאָך, וואָס די היים בע־פרייט זי ניט מעהר פון לוין־שקלאַפעריי; עס מאַכט נאָך שווערער איהרע אויפגאַבען און איהר אַרבייט.

לויט די לעצטע סטאַטיסטיק פון דער קאָמיטעט „וועגען אַרבייט, לוין און נעדירכטקייט פון בעפעלקערונג" איז בלויז צעהן פּראָצענט פון די אַרבייטערינען פון דער שטאָדט ניו יאָרק פערהייראַט. און אפילו אַט די צעהן פּראָצענט מוזען אַרבייטען נאָך דער חתונה פאַר דעם נידעריגסטען לוין. ווען מ'לעגט נאָך צו די שווערע הויז אַרבייט, טאָ וואָס בלייבט דאַן פון דער גאַנצער בעשיצונג און דעם גאַנצען גלאַנץ פון דער היים נאָך דער חתונה? ס'איז אַ פאַקט, אז אפילו די מיטעל־קלאַס מיידעל קען ניט ריידען וועגען איהר היים, ווייל דער מאַן, ניט זי, שאַפט איהר קרייז. ס'איז ניט קיין גרויסער אונטערשיעד אויב דער מאַן איז אַ דעספּאָט אָדער זעהר אַ גוטער. וואָס איך וויל בעווייזען איז בלויז, אז הייראַט גיט דער פרוי אַ היים בלויז דורך דעם חסד פון איהר מאַן. אזוי בעוועגט זי זיך אין זיין היים, אַ יאָהר נאָך אַ יאָהר, ביז איהר קוק אויפ'ן לעבען און אויף מענשליכע פערהעלטניסע ווערט אזוי פלאַך און ענג ווי איהר אומ־

געבונג. קיין וואונדער ניט וואס זי ווערט א קלייגליכע רכילות־טרייבערקע, וואס האלט אין איין זיך קריגען ביז זי פערטרייבט דעם מאן פון הויז. זי קען ניט געהן, אויב זי וואלט וועלען, ווייל ס'איז ניטא קיין פלאץ וואוהין צו געהן. דערצו איז גענוג א קורצע צייט פון פערהייראטען לעבען, פון אין גאנצען זיך אבזאגען פון אלע פעהיגקייטען, צו מאכען די דורכשניטליכע פרוי פאלשטענדיג אונפעהיג פאר די אויסערע וועלט. זי ווערט אבגעלאזט אין איהר אויסערליכער ערשיינונג, אונגעשיקט אין איהרע בעוועגונגען, אבהענגיג אין איהרע בעשלוסען, פייג אין איהר אורטייל, א לאסט וואס די מעהרסטע מענער הייבען אן פיינד צו האבען און צו פעראכטען. א וואונדערליך בעגייסטערענדע אטמאספערע צו דערטראגען דאס לעבען, ניט?

אבער דאס קינד, ווי וועט עס בעשיצט ווערען אויב ניט דורך דער הייראט? איז דען דאס ניט די ערשטע וויכטיגסטע זאך וואס דארף דא בעריקזיכטיגט ווערען? די פאלשקייט, די היפאקריטסטווע דערפון! די הייראט בעשיצט דאס קינד, דאך געהען ארום טויזענדע קינדער אהן שטיצע און אהן א היים. הייראט בעשיצט דאס קינד, דאך הייזער פאר יתומים און רעפארם־אנשטאלטען איבערגעפאקט מיט קינדער, א געזעלשאפט צו פערמיידען גרויזאמקייט צו קינדער שטענדיג בעשעפטיגט צו ראטעווען די קליינע אפפער פון די „ליעבענדע” עלטערן, זיי צו ברענגען אונטער דער זיכערער און ליעבענדער בעשיצונג פון דער גערי סאסייעטי. אה, ווי ליעבליך דאס איז!

הייראט מעג האבען די קראפט „צו ברייגגען דאס פערד צום וואסער”, אבער קען זי איהם מאכען צו טרינקען? דאס געזעץ וועט שטעלען דעם פאטער אונטער ארעסט, און איהם אנטאן ארעסטאנטסקע קליידער: אבער האט דאס ווען געשטילט דעם הונגער פון א קינד? אויב דער פאטער האט ניט קיין ארבייט, אדער אויב ער בעהאלט זיך, קען דען די הייראט וואס אויפטאן? זי קען ארויסרופען דאס געזעץ צו ברענגען דעם מאן פאר א משפט, איהם אוועקצוזעצען הינטער געשלאסענע טירען: זיין ארבייט אבער געהט ניט דאן פאר'ן קינד נור פאר דעם שטאט. דעם קינד בלייבט נור א שוואכע ערינערונג פון דעם פאטער'ס לײדען.

וואָס אַנבעלאַנגט דער בעשיצונג פון דער פרוי, — אַט דאָ ליעגט דער פלוך פון דער הייראַט. פון בעשיצען איהר איז דאָך שוין אָב־געקרעדט, נור די אידעע אַליין איז אַזוי ווילד, אַזאַ בעשימפּפונג פון לעבען, אַזוי נידעריג פון דער מענשליכער ווירדע, אַז מ׳דאַרף אויף אויביג פערראורטיילען אַט די פּאַראַזיטישע אינסטיטוציע.

ס׳איז ווי יענע אַנדערע פּאַטערליכע אינסטיטוציע — קאַפּיטאַ־ליזם. עס בערויבט דעם מענשען פון זיין געבורטס־רעכט, פערהאַלט זיין וואוקס, פערגיפטעט זיין קערפּער, האַלט איהם אין אונוויסענ־הייט, אין אָרימקייט און אין אָבהענגיגקייט און שאַפט צדקה־אַנ־שטאַלטען וואָס פערניכטען די לעצטע שפור פון דעם מענשען׳ס זעלבסט־רעספּעקט.

די אינסטיטוציע פון דער הייראַט מאַכט פון דער פרוי אַ פּאַ־ראַזיט, אַ פּאָלשטענדיגע אָבהענגיגע בעשעפעניש. עס מאַכט זי אונ־פעהיג פאַר׳ן קאַמפּף פון לעבען, פערניכטעט איהר געזעלשאַפטליכעס בעוווסטזיין, פּאַראַליזירט איהר פאַנטאַזיע, און דאַן ווערט די אינ־סטיטוציע פון דער הייראַט דער פרוי׳ס גנעדיגע בעשיצעריןָ.

אויב מוטערשאַפט איז די העכסטע ערפילונג פון דער פרוי׳ס נאַטור, דאַן וואָס פאַר אַן אַנדער בעשיצונג דאַרף זי אויסער ליעבע און פרייהייט? די הייראַט פערראומרייניגט און פערדאַרבט נור איהר ערפילונג. זאָגט ניט הייראַט צו דער פרוי, נור ווען דו פאָלגסט מיר מעגסטו אַרויסברייינגען לעבען? פערראורטיילט די הייראַט ניט די פרוי צו ערנידעריגונג און פאַלשקייט ווען זי וויל ניט קויפען איהר רעכט אויף מוטערשאַפט דורכ׳ן פערקויפען זיך גופא? בע־רעכטיגט די הייראַט ניט מוטערשאַפט אפילו ווען דאָס קומט דורך האַס און צוואַנג? דאָך ווען מוטערשאַפט קומט פון פרייער וואַהל, פון ליעבע, פון עקסטאַז, פון ברענענדער ליידענשאַפט, לעגט עס ניט אַרויף אַ קרוין פון דערנער אויף אַן אונשולדיגען קאָפּ און קריצט עס ניט איין מיט בלוטיגע בוכשטאַבען די שרעקליכע אויפשריפט, ממזר? אויב אַפילו די הייראַט וואָלט געהאַט אַלע מעלות וואָס מ׳שרייבט איהר צו, וואָלט זי דען ניט פערדינט, בלויז איהר איהר פערברעכען גע־גען מוטערשאַפט, אויסגעשלאָסען צו ווערן אויף אימער פון דער מלוכה פון ליעבע.

ליעבע, דער שטאַרקסטער און טיפסטער עלעמענט אין גאַנצען לעבען, דער אַנזאָגער פון האָפנונג, פון פרייד, פון עקסטאַז; ליעבע, וועלכע איז שטאַרקער פאַר אַלע געזעצען, פאַר אַלע אַנגענומענע זיטען; ליעבע, דער פרייעסטער, דער מעכטיגסטער פאָרמירער פון מענשליכען שיקזאַל; ווי קען אַזאַ'ן אַל־צווינגענדע קראַפט בעטראַכט ווערן אַלס דאָס זעלביגע ווי יענע פערזעהעניש, געבאָרען פון שטאַט און קירך, הייראַט?

פרייע ליעבע? עפּעס ווי ליעבע וואָלט איבערהויפּט געקענט זיין אַנדערש ווי פריי! דער מענש קויפט קאָפּ־פעהיגקייט, אָבער אַלע מיליאָנען אין דער וועלט זיינען נאָך ניט אימשטאַנד געוועזן צו קויפען ליעבע. דער מענש אונטערוואַרפט קערפּערס, אָבער די גאַנצע מאַכט פון דער וועלט איז נאָך ניט אימשטאַנד געווען צו אונטערוואַרפען ליעבע. דער מענש האָט עראָבערט גאַנצע נאַציאָנען, אָבער אַלע זיינע אַרמייען האָבען ניט געקאָנט עראָבערען ליעבע. דער מענש האָט געבונדען אין קייטען דעם גייסט, אָבער ער איז אין גאַנצען געווען הילפלאָז געגען ליעבע. הויך אויף אַ טראָן, מיט גלאַנץ און פּראַכט קען זיין גאָלד בעפעהלען און הערשען, אָבער אָרים און וויסט בלייבט דער מענש ווען זיין לעבען געהט פערביי אָהן ליעבע. און וואו די ליעבע קומט ווערט דאָס אָרימסטע הייזעל פול מיט ליכטיגקייט, מיט וואַרימקייט, מיט לעבען און פאַרב. ליעבע האָט אַלזאָ די צויבער־קראַפט צו מאַכען פון אַ בעטלער אַ קעניג. אָבער ליעבע איז פריי; זי קען ניט וואוינען אין קיין אַנדערער ווי אַ פרייער אַטמאָספערע. אין פרייהייט גיט זי זיך איבער פאָלשטענדיג, ניט בעהאַלטענדיג גאָרנישט צוריק. אַלע געזעצען פון די געזעצגעבער, אַלע געריכטסהייזער אין דער וועלט קענען ניט אויסרייסען די ליעבע, ווען זי האָט נור איינמאָל געשלאָגען טיפע וואָרצלען. אָבער, ווען דער באָדען איז טרוקען און אונפרוכטבאַר, ווי קען די הייראַט איהם מאַכען פרוכטבאַרער? ס'איז ווי דער לעצטער פערצווייפעלטער קאַמף געגען טויט פון אַ לעבען וואָס האַלט אין אויסגעהן.

די ליעבע דאַרף ניט קיין בעשיצונג; זי איז איהר אייגענע בעשיצונג. אַזוי לאַנג ווי ליעבע ברענגט אַרוים לעבענס, וועט קיין קינד ניט זיין פערלאָזען אָדער הונגעריג. איך ווייס, אַז דאָס איז אמת.

איך וויס פרויען וועלכע זיינען געווארען פרייע מוטערס פון מענער וואס זיי האבען געליעבט. זעהר ווייניג קינדער פון פערהייראטע פאמיליעס געניסען אזא בעשיצונג, אזא'ן איבערגעבענהייט ווי די קינדער פון פרייער מוטערשאפט.

די בעשיצער פון דער מאכט האבען מורא פאר פרייער מוטער־שאפט, עס זאל ניט אוועקנעמען פון זיי זייער רויב. ווער וועט געהן אין מלחמות? ווער וועט בעשאפען רייכטהום? ווער וועט מאכען דעם פאליסמאן,דעם היטער פון טורמע, אויב די פרוי וועט ניט וועלען גלאט אזוי אנפלאדען קינדער? די ראסע, די ראסע! שרייט דער קעניג, דער פרעזידענט, דער קאפיטאליסט, דער גייסטליכער. די ראסע מוז אויפגעהאלטען ווערען, מעג אפילו די פרוי ערנידעריגט ווערן צו א בלויזער מאשין, — און די הייראטס־אינסטיטוציע איז אונזער איינציגע זיכערקייט געגען די שרעקליכע סעקסועלע ערוואכונג פון דער פרוי. אבער אומזיסט זיינען אט די אלע בעמיהונגען אויפצוהאלטען א צושטאנד פון קנעכטשאפט. אומזיסט די בעפעהלען פון דער קירך, די ווילדע אטאקעס פון הערשער, אומזיסט אפילו די האנד פון געזעץ. די פרוי וויל ניט מעהר זיין קיין שותפ'טע ארויסצוברייגנען א ראסע פון קרענקליכע, שוואכע, עלענדע מענשען, וועלכע האבען ניט די קראפט, דעם מאראלישען מוט אראפצואווארפען פון זיך דעם יאך פון ארימקייט און שקלאפעריי. אנשטאט דעם וויל זי ווייניגער און בעסערע קינדער, געבארען און ערצויגען אין ליעבע און פרייע וואהל, ניט דורך בעצווינגונג ווי די הייראטס־ אינסטיטוציע פאדערט. אונזערע פאלשע מאראליסטען מוזען זיך נאך אויסלערנען דעם טיפען זין פון פעראנטווארטליכקייט געגען א קינד וואס די ליעבע און פרייהייט האט ערוועקט אין דער ברוסט פון דער פרוי. גיכער וואלט זי זיך אויף אימער ענטזאגען פון דער עהרע פון מוטער־שאפט איידער ארויסברייגנען לעבענס אין אן אטמאספערע וואס אטעמט מיט צושטערונג און טויט. און אויב זי ווערט א מוטער, איז

דאָס אום צו געבען דעם קינד דאָס טיפסטע און בעסטע וואָס זי פֿער־מאָגט אין זיך. איהר מאַמאַ איז צו וואַקסען מיט'ן קינד; זי וויים, אז נור אויף דיזען וועג קען זי העלפען אויפבויען אמת'ע ווייבליכקייט און מענליכקייט.

איבסען האָט געמוזט האָבען דעם חוש־הראיה פון א פרייער מוטער, ווען ער האָט מיט זיין מייסטערהאַנד געמאָלען פרוי אלווינג. זי איז געוועזען די אידעאַלע מוטער, ווייל זי איז אריבערגעוואַקסען די הייראַט און אלע איהרע שרעקען, ווייל זי האָט געבראָכען איהרע קייטען און האָט בעפרייט איהר גייסט און איהם געלאָזט ארומשוועבען ביז ער איז צוריקגעקומען א פערזענליכקייט, ניי־געבאָרען און שטאַרק. צום בעדויערען איז עס שוין צו שפּעט געווען צו ראַטעווען די פרייד פון איהר לעבען, איהר אסוואַלד; אבער נישט צו שפּעט איינצוזעהן, אז ליעבע און פרייהייט איז די איינציגע בעדינגונג פון א שענעם לעבען. יענע וואָס, אזוי ווי פרוי אלווינג, האָבען זיי בעצאָהלט מיט בלוט און טרערן פאַר זייער גייסטיגע ערוואַכונג, פערוואַרפען די הייראַט אלס א בעטרוג, אלס א פּלאַכע, פּוסטע לעכערליכקייט. זיי ווייסען, אז אויב ליעבע דויערט א קורצע צייט אדער אויביג, איז זי אבער דאָס איינציגע בעשאַפענדע, בעגייסטערענדע, ערהייבענדע פונדאַמענט פאַר א נייער ראַסע, א נייער וועלט.

אין אונזער איצטיגע בעדינגונגען איז ליעבע א פרעמדע זאַך פאַר די מעהרסטע לייט. מיספערשטאַנען און אויסגעמידען, פאַסט זי זעלטען וואו טיפע וואָרצלען; און וואו זי טוט עס שוין יא, ווערט זי באַלד פערוועלקט און שטאַרבט אַב. די צאַרטקייט פון דער ליעבע קען נישט פערטראָגען די שטרענגקייט און די שאַרפקייט פון דעם טעג־ליכען לעבען. איהר נשמה איז צו פיין אום זיך צוצופּאַסען צו אונזער געזעלשאַפטליכען פאַבריק. זי, די ליעבע, וויינט און זיפצט און ליידעט מיט יענע וואָס בעדאַרפען זי, אבער האָבען נישט די פעהיגקייט

ארויפצושטייגען צו דער הויכקייט פון ליעבע.

ווען עס איז וועלען די מענער און די פרויען זיך ערהייבען און ארויפשטייגען יענעם הויכען שפיץ בארג, זיי וועלען זיך דארטען טרעפען שטארק און פריי, גרייט צו נעהמען אנטייל און זיך ווארימען אין די גאלדענע שטראהלען פון ליעבע. וואס פאר א פאנטאזיע, וואס פאר א פאעטישער געגוס קען פאראויסזעהן אפילו נור אומגע־פעהר וואס עס וועט ארויסוואקסען פון אזא קראפט אין דעם לעבען פון מענער און פרויען. אויב עס וועט אמאל געבארען ווערען אין דער וועלט די אמת'ע חבר'שאפט און איינהייט, וועט דאס געבארען ווערן ניט פון הייראט, נור פון ליעבע.

די פאָלגענדע צוויי אינטערעסאַנטע ביכער
זיינען יעצט ערשיענען:

יערעפרוי
ווי זי זוכט ליעבע

אין 5 געזאַנגע

פרייז 25 סענט

דער סיטיזען
וואָס קלערט אויף ווי צו ווערען אַן אַמעריקאַנער בירגער לויט דעם נייעם געזעץ

פרייז 10 סענט

דיעזע ביכער זיינען צו בעקומען אין אַלע בוכהאנדלונגען און
אויף אַלע צייטונגס סטענדס, ווי אויך ביים פערלעגער

ISIDOR SCHWARTZ
8 East Seventh Street Brighton Beach
Brooklyn, N. Y.

עממאַ גאָלדמאַן

אַפּפּער פון מאָראַל
און
די פילאָזאָפיע פון אַטהעאיזם

ארויסגעגעבען פון
ISIDOR SCHWARTZ
N. Y.

אָפּפער פון מאָראַל.

ניט לאנג צוריק האָב איך געהערט רעדען אנטהאָני מאָמסטאָק, וועלכער איז פערציג יאָהר געוועזען דער מאָראַל היטער פון אמעריקא. א מעהר פוסטע און נאַרישע פּלוידעריי, א טיעפּערע אונוויסענהייט, האָב איך נאָך קיינמאָל ניט געהערט פון אירגענד א פּלאַטפאָרמע.

די פראגע וואָס מיר האָט זיך געשטעלט, זיך צוהערענדיג צו דיעזער אלטער, פאַנאַטישער רעדע פון דעם מענש, איז געוועזען, ווי קאָן א מאַן וואָס איז אזוי בעגרעניצט און אונאינטעליגענט הערשען מיט דער קראַפט פון א צענזאָר און דיקטאַטאָר איבער א פאָלק וואָס האלט זיך דעמאָקראַטיש? אמת, קאָמסטאָק ווערט געשטיצט פון געזעץ. מיט פערציג יאָהר צוריק, ווען דער פוריטאַניזם איז געוועזען נאָך פיעל מוטיגער, אָנגרייפענדיגער ווי היינט, פולשטענדיג אָבשטעלענדיג דאָס ליכט פון שכל און פּראָגרעס, איז קאָמסטאָק'ן געלונגען, מיט דער הילף פון דונקעלע מאַכינאַציעס און פּאָליטישע קונסטשטיק, דורכצופיהרען א געזעץ וועלכעס האָט איהם געגעבען א פולשטענדיגע קאָנטראָלע איבער דעם פּאָסט־אָפיס — א קאָנטראָלע וואָס איז געוואָרען אַן אונגליק פאר דער פרייהייט פון דער פּרעסע, אזוי גוט ווי פאר דעם רעכט פון אמעריקאנער בירגער צו ווערען אונבעלעסטיגט, צו זיין בעל הבית ביי זיך אין הויז.

זינט דעמאָלט האָט קאָמסטאָק זיך אריינגעריסען אין פּריוואטע וואוינונגען פון מענשען, האָט קאָנפיסקירט פּריוואטע און פּערזענליכע קאָרעספּאָנדענץ, פערנומען קונסטווערק, און אָרגאַניזירט א סיסטעם פון שפּיאָנעריי און כאבאר מיט וואָס אפילו רוסלאַנד וואָלט זיך געשעהמט. פונדעסטוועגען ליגט ניט אין געזעץ אליין די קראַפט פון אנטהאָני קאָמסטאָק. עס איז עפּעס אנדערש, פיעל שרעקליכער פון געזעץ. עס איז דער שמאָלער פוריטאַנישער גייסט, ווי מיר בעגעגענען איהם אין

די בלוטלאָזע און אונפּרוכטבארע מוחות פון די „יאַנג־מען־און־אָלד־מייד׳ס קריסטשען־יוניאָן“, אין די פּעראייִנען וואָס פּרעדיגען געלאסענ־קייט, מעסיגקייט, איינגעהאַלטענקייט, אין די שבת־ליגעז, אין די פּור־ריטאַנישע ליגען, א. אז. וו. — א גייסט וואָס איז שטאַק בלינד צו די איינפאכסטע לעבענס־ערשיינונגען און, פון דאנען קומט דער זומפּ און די פוילקייט. פונקט ווי אין די אנטי־בעללום טעג, בעזאַמערן דיעזע אלטע מומיעס די שרעקליכע אויסגעלאסענקייט פון אונזער צייט. די וויי־סענשאַפט, קונסט, ליטעראטור, די דראַמאַ, ליגט פערגעוואַלדיגט פון דער פאנאטישער צענזור און פון געזעצליכקייט, און דער רעזולטאַט איז, דאָס אמעריקא, טראָץ די גרויסע פּרעטענציעס פאר פּראָגרעס און פּריי־הייט, ליגט נאָך אַלץ פערזונקען אין דעם נארישסטען פּראָווינציאַליזם.

דאָס קלענסטע מלוכה׳לע פון איירָאָפּא קאן זיך בעריהמען מיט זיין קונסט, בעפרייט פון די קייטען פון מאָראַל, א קונסט וואָס האָט דעם מוט צו שילדערן און מאָהלען די גרויסע סאָציאלע פּראָבלעמען פון אונזער צייט. מיט דעם שארפען קאַנט פון דער קריטיק שניידט זי אריין אין יעדען סאָציאַלען געשוויר, יעדער אונגערעכטיגקייט, פאָדערענדיג פונדאמענטאַלע ענדערונגען און די איבערשאצונג פון אָנגענומענע ווער־טען. די סאטירע, דער וויץ און הומאָר, אזוי גוט ווי דאָס טיעף ערענסטע וואָרט דורך אלע זיינע מיטלען און וועגען, ווערען אָנגעווענדט אויפצו־דעקען אונזערע קאָנווענציאָנעלע ליגענס, סאָציאַלע און מאָראַלישע. צו וועלען טהאָן דאָס זעלבע דאָ אין אמעריקא וועט זיין אן אומזיסטע מיה, וייל אפילו דאָס בלויזע פּרובען אין דער ריכטונג איז געוואָרען אונ־מעגליך צוליעב דעם שטרענגען רעזשים, דעם מאָראַל דיקטאַטאָר און זיין קליקע.

די וויטסטע אין דער ריכטונג זענען, טראָצדעם, דערגאַנגען אונ־זערע „מאַקרייקערס“ (מיט דעם וואָרט דאָ בעצייכענט עממאַ גאָלדמאַן א קלאס פּאָליטיקער וועלכער האָט געקעמפּט געגען אונריינער פּאָליטיק.) וועלכע האָבען אָהן ספק געבראכט גרויסע נוצען אין דעם עקאָנאָמי־שען און סאָציאַלען לעבען. צי די „מאַקרייקעס“ האָבען יאָ אָדער ניט גע־האָלפען ענדערן דעם צושטאַנד, אבער וועניגסטענס האָבען זיי געהאָל־פען אראָברייסען די מאסקע פון דעם ליגנערישען פּנים פון אונזער היפּאָ־קריטישער און זעלבסטצופריעדענער געזעלשאַפט.

אָבער ליידער שטאָלצירט נאָך ארום דער מאָראַלישער ליגען פּערפּוצט אין פּיינע פּעדערן, ווייל קיינער וואגט ניט צוצוטרעטען צו נאָהענט צו דיעזען קדשי קדשים, צו דיעזער העכסטער הייליגקייט. דאָך איז זיכער, דאָס קיין אנדרער אבערגלויבען איז ניט אזוי שעדליך פאר'ן לעבען, שוואכט אָב און פּאַראַליזירט ניט אזוי דעם מוח און דאָס הארץ פון א פּאָלק ווי דער אבערגלויבען פון מאָראַל.

די פּאַטעטישסטע, און אין א געוויסען זין ענטמוטיגענדע, זייט פון דיעזער לאַגע איז א געוויסער עלעמענט פון ליבעראַלען, און אפילו ראַדיקאַלען, מענער און פרויען שיינענדיג צו זיין שוין בעפרייט פון רעליגיעזע און סאָציאַלע סטראַשידלעס, וועלכע אבער אנטקעגען דעם מאָנסטער פון מאָראַל זענען זיי פונקט אזוי הילפלאָז און נאָכגעביג ווי די פרומסטע פון דעמזעלבען קלאס, — וועלכער פאקט איז נאָך א בעוויין ווי טיעף דער מאָראַל־וואָרים האָט זיך אריינגעגעסען אין דעם קערפּער פון זיינע קרבנות, און ווי שאַרף און דורכדרינגענדיג די מיטלען מוזען זיין כדי איהם צוריק ארויסצושניידען.

עס איז דאָך איבעריג צו בעהויפּטען, אז די געזעלשאפט איז בעהערשט פון מעהר ווי איין מאָראַל. באמת, יעדע הייניגע אינסטיטוציע האָט זיך איהרע אייגענע מאָראַלישע פאָרמולען. אויך וואָלטען זיי קיינמאָל ניט בכוח געווען זיך אויפצוהאַלטען אָהן דער הילף פון דער רעליגיאָן וועלכע איז זייער בעשיצערין און א מאסקע פאר דער מאָראַל. דיעזער צושטאַנד מאכט קלאָר דעם אינטערעס וואָס די רייכע עקספּלואַטירענדע קלאסען האָבען אין רעליגיאָן און אין מאָראַל. די רייכע פּרעדיגען, שיצען און פינאַנצירעןביידע אלס א געשעפט וואָס ברענגט א גוטען פּראָפיט. מיט דער הילף פון דער רעליגיאָן האָבען זיי פּאַראַליזירט דעם פאָלק זיין דענקונגס־קראפט, פונקט ווי מיט דער מאָראַל פערשקלאפט מען זיין גייסט. אין אנדערע ווערטער: רעליגיאָן און מאָראַל זענען א סך א בעסערע בייטש צו האַלטען א פּאָלק אין יאָך, בעסער אפילו ווי דער פּאָליצייסקער שטעקען אָדער ביקס.

אָט איז א ביישפּיעל: די מאָראַל פון אייגענטום דערקלערט אז דיעזע אינסטיטוציע איז הייליג. וועה צו דעם וואָס וואגט צו צווייפלען אין דער הייליגקייט פון אייגענטום, אָדער פערברעכט געגען איהר! דאָך איטליכער ווייסט אז אייגענטום איז רויבעריי; אז עס רעפּרע־

זענטירט די אָנגעזאַמעלטע כחות פון מיליאָנען מענשען וועלכע זיי־נען אַליין אָרים, און, וואָס עס איז נאָך שרעקליכער, וואָס אָרימער ס'איז דער קרבן פון דער אייגענטומס־מאָראַל, אַלץ גרעסער איז זיין רעספּעקט און זיין מורא פאַר זיין בעל־הבית. דעריבער קומט אויס צו הערען פאַרטגעשריטענע מענשען, אַפילו אַזוי־גערופענע קלאַסען־בעוואוסטע אַרבייטער, בעקלאָגען אַלס אונמאָראַליש אַזאַלכע מעטאָ־דען ווי סאַבאָטאַזש און דירעקטע אַקציע, ווייל דיעזע מיטלען ציעלען אויף אייגענטהום.

היינט ווען די קרבנות אַליין זיינען אַזוי פאַרבלענדעט פון דער אייגענטומס־מאָראַל, וואָס קאָן מען שוין ערוואַרטען פון די בעלי־בתים? דעריבער שיינט עס צו זיין די העכסטע צייט צו מאַכען קלאָר דעם אמת דאָס, כל זמן די אַרבייטער וועלען ניט פערלירען זייער רעספּעקט פאַר דעם מיטעל פון זייער אייגענער פערשקלאַפונג, קאָנען זיי ניט האָפען אויף קיין ערלעזונג.

* * *

אָבער מיט וואָס איך וויל זיך דאָ מעהרסטענס בעשעפטיגען איז מיט דער ווירקונג וואָס די מאָראַל האָט אויף פרויען. אַזוי טויטליך, אַזוי פּאַראַליזירענדיג איז געווען דיעזע ווירקונג, אַז אַפילו מאַנכע פון מיינע פאַרטגעשריטענסטע שוועסטער וועלען זיך שוין קיינ־מאָל ניט קאָנען פון איהר פאַלשמענדיג בעפרייען.

עס איז די מאָראַל וואָס פערדאַמט די פרוי צו אַ צושטאַנד פון פּאַרזעסענקייט, אַ פּראָסטיטוטקע, אַ נאַכלעסיגע, לייכטזיניגע און אונ־אויפהערליכע אויסבריהערקע פון אונגליקליכע קינדער.

צוערשט מכח דער פאַרזעסענער מויד, דיעזע פערהונגערטע און פערוועלקטע מענשליכע פלאַנץ. ווען נאָך אַ יונגע שעהנע בלום פערליעבט זי זיך אין אַן אַנשטענדיגען יונגענמאַן. אָבער די מאָ־ראַל פאָדערט דאָס כל זמן ער קאָן מיט דעם מיידעל ניט חתונה האָ־בען, טאָר זי בשום אופן ניט וויסען פון קיינע ליעבעס הינרייסונגען, פון דעם עקסטאַז פון ליידענשאַפט, וועלכע דערגרייכט איהר העכס־טען אויפדרוק אין דער געשלעכטליכער אומאַרמונג. אויף דער יונגער־

מאן וויל חתונה האבען, אבער די אייגענטומס־מאראל, די מאראל פון דער פאמיליע און די סאציאלע מאראלען פאדערען דאס פריהער מוז ער האבען א פולען געלדבייטעל, מוז אבשפארען גענוג איינצושטעלען א הויז און כדי צו קאנען אויפהאלטען א פאמיליע. די יונגע מענשען מוזען ווארטען, אפטמאל פיעלע לאנגע, שווערע יאהרען.

דערווייל ווערענדיג געשלעכטליך גערייצט א דאנק זיין טעגליכען פערברענגען און בעריהרונג מיט זיין געליעבטע, זוכט דער אנשטענדיגער יונגערמאן צו בעפריעדיגען זיין נאטור פאר געלד. אין ניין־און־ניינציג פון יעדע הונדערט פאלען, וועט ער ווערען געשלעכטליך אנגעשטעקט, און ווען ער איז שוין מאטעריעל פארזיכערט און קאן חתונה האבען, וועט ער אנשטעקען זיין ווייב און דורך איהר זיינע קינדער. און די יונגע בלום, אין וועמען יעדע צעל גליהט מיט דעם פייער פון לעבען, אין וועמען דאס גאנצע וועזען שרייט נאך ליעבע און ליידענשאפט? זי האט קיין בעפריעדיגונג. ביי איהר ענטוויקעלט זיך קאפּוועהטאג, שלאפלאזיגקייט, היסטעריקע; זי ווערט פערביטערט, בייז, און אין א קורצער צייט ווערט זי א פארוועלקט, פערצעהרט און טרויריג בעשעפעניש, א לאסט אי פאר זיך און אי פאר אנדערע. קיין וואונדער וואס שטירנער האט גיכער פארגעצויגען די אויסגעלאסענע פרוי איידער א מיידעל וואס איז פארזעסען געווארען צוזאמען מיט איהר טוגענד ביז'ן גראהען צאפּ.

א מעהר פאטעטישע, א מעהר טרויריגע פיגור פון דיעזער גראגעווארענער מאראל איז ניט דא. דיעזער אמת איז נאך פיעל שטארקער ווען מען האט אין זין די גרויסע מאסע פראפעסיאנעלע מיטעל־קלאס מיידלעך, איידער די פשוט'ע פאלקס מיידלעך. דורך דער עקאנאמישער נויטווענדיגקייט, דער ארימקייט, ווערען די לעצטע נאך אין זייער פריהער יוגענד אריינגעווארפען אין דעם לעבענ'ס ווילדען שטראם; זיי וואקסען אויף צוזאמען מיט די מענער אין דער פאבריק, אין שאפּ, אדער ביים אונטערהאלט און טאנץ. דער רעזולטאט איז א מעהר נארמאלער אויסדרוק פון זייערע פיזישע אינסטינקטען. דאן, נאך א זאך. די יונגע מענער און די יונגע פרויען פון פאלק זיינען ניט אזוי פערעקשנ'ט, אזוי צוגעבונדען צו און אויסגערעכענט מיט אויסערליכקיי־

טען, און דעריבער הערען זיי זיך אַפּטמאָל יאָ צו צום רוף פון ליעבע און ליידענשאַפט, ניט קוקענדיג אויף צערעמאָניעס און מנהגים.

אָבער דאָס אויסגעאַרבייטע און איבערגעוואַקסענע מיידעל פון דעם מיטעל־קלאַס, געהאָדעוועט אין די שמאָלע גרעניצען פון פאַמי־ליע און סאָציאַלע מנהגים, געהיטען פון טויזענד אויגען, וועלכע האָט מורא פאַר איהר אייגענעם שאָטען — איהר טיעפע בענקשאַפט צו אַ מאַן אָדער קינד, — מוז פערוואַנדעלט ווערען אין אַ ליעבע צו קעץ און הינד, קאַנאַריקעס אָדער צו דער ביבעל־קלאַס. אָט דאָס איז די גרויזאַ־מע חכמה פון דער מאָראַל, וועלכע דערשטיקט טעגליך די ליעבע, דאָס ליכט און די פרייד, און די לעבענס פון אונצעהליגע קרבנות.

יעצט, וואָס איז שייך דער פּראָסטיטוטקע. צום טראָץ פון געזע־צען, פערבאָטונגען, פערפאָלגונגען און תפוסות; צום טראָץ זייער אָב־זונדערונג, מעלדונג, קרייצצוגען געגען אויסגעלאַסענקייט און אַנדערע עהנליכע מעטאָדען, איז די גאַסען־פרוי דאָך דער אמת'ער געשפּענסט, דער בייזער גייסט פון אונזער צייט. זי בעדעקט די פעלדער ווי אַ ווילד פיי. אויינברענענדיג זיך אין אין איטליכען שפּעלטעלע פון לעבען. פּץ. טענדיג און צושטערענדיג.

נאָך אַלעמען אָבער צאָהלט זי דאָך ניט מעהר ווי צוריק, אין אַ זעהר קליינער מאָס, די קללה און די שוידערליכקייטען וואָס די געזעל־שאַפט האָט אויסגעלעגט אויף איהר וועג. זי, מיעד און פערמאַטערט אין דעם לויף פון די יאָהרהונדערטען, געפּלאָגט און געטריעבען פון ווינקעל צו ווינקעל, געטרעטען פון יעדען, איז דאָך די נעמעזים פון די מאָדערנע צייטען, די ראַכע געטין, וואָס הערשט אונ'רחמנות'ריג מיט אַ פייערדיגער שווערט. ווייל, האָט זי דען ניט דעם מאַן אין איהר קראַפט? און, דורך איהם, די היים, דאָס קינד און די ראַסע. אָט אויף דעם אופן שניידט זי, און ווערט אליין אמגרויזאַמסטען געשניטען.

וואָס האָט זי בעשאַפען? פון וואַנען קומט זי? די מאָראַל, די מאָראַל וואָס איז גרויזאַם צו דער פרוי. איינמאָל האָט זי געוואָגט צו זיין זי אליין, צו זיין געטריי צו איהר נאַטור, צו לעבען, און אַלעס איז פאַר איהר פערשלאָסען: די פרוי ווערט ארויסגעוואָרפען און קריגט קיין בעשיצונג פון דער געזעלשאַפט. די גאַסען־פרוי ווערט דער קרבן פון דער מאָראַל, פונקט ווי די פאַרוועלקטע אַלטע מויד איז איהר

קרבן. אָבער די פּראָסטיטוטקע ווערט אויך דערצו א קרבן נאָך פון אַנ־דערע כחות: די וויכטיגסטע פון זיי אַלע איז די אייגענטומס־מאָראַל, וועלכע צווינגט די פרוי זיך צו פערקויפען אַלס א געשלעכטסמיטעל א דאָלאר פער קאָפּ, אָהן א חתונה, אָדער פאר 15 דאָלאר א וואָך, מיט דעם הייליגען באַנד פון הייראט. דאָס לעצטע איז אָהן צווייפעל זיכע־רער, בכבוד'יגער, מעהר אָנגעזעהן, אבער פון דיעזע צוויי מינים פּראָס־טיטוציע איז כאָטש דאָס גאַסען־מיידעל וועניגער היפּאָקריטיש, ווע־ניגער געזונקען, ווייל אין איהר האַנדעל פעהלט די פרומע מאסקע פון דעם ליגען. און דאָך ווערט זי געיאָגט, בערויבט, פערגעוואלדיגט און פערשעהמט און טאקע פון די זעלבע וועלכע האָבען זי בעשאפען: דער פינאַנציסט, דער גלח, דער מאָראַליסט, דער ריכטער, דער פּאָליציימאַן, און דער פּאָליציי שפּיאָן; און דערביי ניט פערגעסענדיג איהר בע־שיצטע, רעספּעקטאַבעלע און טוגענטהאַפטע שוועסטער, וועלכע פער־פאָלגט די פּראָסטיטוטקע אמגרויזאַמסטען און אמביטערסטען.

די מאָראַל און איהר קרבן, די מוטער — וואָס פאר א שרעקליך בילד! איז דען באמת פאראַן עפּעס וואָס איז שוידערליכער, פער־ברעכערישער איידער אונזער פערהערליכטע און פערהייליגטע פונק־ציע פון מוטערשאַפט? די פרוי, וועלכע איז פיזיש און גייסטיג אונ־פעהיג צו זיין א מוטער, דאָך איז זי פערדאמט צו שוואַנגערן; די פרוי, פון וועמען די עקאָנאָמישע לאַסט זויגט אוים איהר לעצטען פונק ענערגיע, און דאָך איז זי געצוואונגען צו שוואַנגערן; די פרוי, צוגע־בונדען צו א מאַן וועלכער עקעלט זי, וועמעס בלויזע געגענווארט פילט זי אָן מיט שרעק, דאָך שוואַנגערן מוז זי; די פרוי, מיעד און פער־מאַטערט פון דעם כסהר'דיגען שוואַנגערן און קינדלען, דאָך ווערט זי געצוואונגען צו שוואַנגערן נאָך, מעהר און ווידער. וואָס פאר אַן עקעל, דיעזע פיעל בעזונגענע מוטערשאַפט! דעריבער איז קיין וואונ־דער וואָס טויזענדער פרויען ריזיקירען צו ווערען פערקריפּעלט און ציהען פאָר גיכער דעם טויט איידער די קללה פון דעם גרויזאַמען צוואַנג פון דעם שד פון מאָראַל. פינף טויזענד פרויען ווערען יעדען יאָהר געבראַכט אַלס קרבנות אויף דעם מזבח פון דיעזען מאָנסטער, וועלכער וועט ניט ערלויבען די פערהיטונג אבער וועט קורירען דאָס מפּל'ען. פינף טויזענד געפאַלענע סאָלדאַטען אין דער שלאַכט פאר

זייער פּיזישער און גייסטיגער בעפרייאונג, און פּונקט אַזוי פיעל טויזענדע וואָס ווערען צוקריפּעלט און צושעדיגט איידער צו ברענגען אַ קינד אין אַ געזעלשאַפט וועלכע איז געבויט אויף פערפוילונג און צושטערונג.

איז עס ווייל די מאָדערנע פרוי וויל זיך אבוואַרפען פון דער פעראַנטוואָרטליכקייט, אָדער איז עס ווייל עס פעהלט איהר די ליעבע צו קינדער, וואָס טרייבט זי צו די ווירקזאַמסטע און געפעהרליכסטע מיטלען צו פערהיטען שוואַנגערשאַפט? בלויז פלאַכע און פאַנאַטישע מוחות קאָנען מאַכען אַזא מין בעשולדיגונג. אז ניט וואָלטען זיי געוואוסט אז די מאָדערנע פרוי איז געוואָרען ראַסען־בעוואוסט, געפיהלפול צו די בעדערפעניסען און רעכטען פון דעם קינד, דער סימבאָל און די פערקערפּערונג פון דער ראַסע, און דאָס דעריבער האָט די מאָדערנע פרוי אַ געפיהל פון פעראַנטוואָרטליכקייט און מענשליכקייט, אַ געפיהל וואָס איז געווען אין גאַנצען פרעמד צו איהר גרויסמוטער.

ווען די עקאָנאָמישע מלחמה קאָכט ארום איהר, ווען קאַמף, אָרימקייט, פערברעכען, קראַנקהייט און משוגעת קוקט איהר גלייך אין פּנים, ווען אונצעהליגע קליינע קינדער ווערען צוריבען אויף גאָלדשטויב, ווי קאָן די זעלבסט־ און ראַסען־בעוואוסטע פרוי ווערען אַ מוטער? די מאָראַל קאָן ניט ערנטפערן אויף דיעזער פראַגע. זי קאָן בלויז בעפעהלען, צווינגען אָדער פערדאַמען — און וויפיעל פרויען זענען גענוג שטאַרק אויסצוהאַלטען דיעזע פערדאַמונג, צו פעראַכטען דיעזע מאָראַלישע פאַרשריפטען? ליידער, ווענינ. דעריבער פילען זיי אָן די פאַבריקען, די אויסבעסערונגס־הייזער, די נאַרען־הייזער, די געפענגניסען, די משוגעים־הייזער, אָדער זיי שטאַרבען זוכענדיג צו פערהיטען אַ געבורט. אָה, מוטערשאַפט, וואָס פאַר אַ פערברעכענס ווערען בעגאַנגען אין דיין נאָמען! וואָס פאַר אַ שווערע קרבנות עס ווערען געלייגט צו דיינע פיס, מאָראַל, דו צושטערערין פון לעבען!

גליקליכערווייז פאַנגט שוין אָן צו טאָגען איבער דעם פינסטערען כאָאָס. די פרוי וואַכט אויף, זי וואַרפט פון זיך אראָב דעם בייזען חלום פון מאָראַל; זי וויל מעהר ניט זיין געבונדען. ליעבענדיג דעם מאַן, טראַכט זי ניט וועגען דעם אינהאַלט פון זיין געלד־בייטעל, נאָר

וועגען דער רייכקייט פון זיין נאטור, וועלכע איז דער פאָנטאַן פון לע־בען און פרייד. און אויך דארף זי ניט די סאנקציאָנירונג פון דעם שטאַט; איהר ליעבע איז גענוג הייליגקייט פאר איהר. און אזוי קאָן זי זיך איבערגעבען צו איהר אויסגעוועהלטען מאַן, פונקט ווי די בלו־מען גיבען זיך איבער צום טהוי און צום ליכט, אין פרייהייט, שעהנ־קייט און ענטציקונג.

אַ דאנק איהר ניי־געבאָרען זעלבסט בעוואוסטזיין אלס אַן איך, א פערזענליכקייט, אַ האסען בויערין, וועט זי ווערען א מוטער נאָר דאַן ווען זי אליין וועט ווינשען א קינד, און ווען זי וועט קאָנען געבען דעם קינד, אפילו איידער זיין געבורט, אלעם וואָס איהר נאַטור און שכל קאָן בעשאפען: הארמאָניע, געזונדהייט, בעקוועמליכקייט, שעהנקייט און, מעהר פון אלץ, פערשטענדניס, בעגייסטערונג און ליעבע, וועלכעס איז די איינציגע פרוכטבארע ערד פאר א ניי לעבען, א ניי וועזען.

די מאָראל שרעקט ניט אָב א פרוי וועלכע האָט זיך דערהויבען איבער דעם בעגריף פון גוט און שלעכט. און הגם די מאָראל קאָן זיך ווייטער אָנגעהן און פערשלונגען נייע קרבנות, איז זי אבער קראפט־לאָז אנטקעגען דעם נייעם גייסט וועלכער לייכט אין זיין פולער הער־ליכקייט אויף דעם שטערן פון דעם בעפרייטען און אונדערשראָקענעם מאַן און פרוי.

די פילאָזאָפיע פון אַטהעאיזם.

דער אלגעמיינער בעגריף פון גאָט, איבערנאַטירליכע קראפט, גייסט, גאָטהייט, אָדער אירגענד אן אנדערע בעצייכנונג דורך וועלכער דער תמצות פון טהעאיזם, דער גלויבען אין גאָט, האָט זיך אויסגעדריקט, איז געוואָרען מיט דעם לויף פון דער צייט און דעם פראָגרעס, אלץ אונבעשטימטער און אונקלאָרער. די גאָט־אידעע ווערט וואָס ווייטער אויף אזוי פיעל מעהר פארפרעמדט און פערוואָלקענט, וואָס מעהר דער מענשליכער מוח לערענט זיך אויס צו פערשטעהען די נאַטור ערשיינונגען און אויף וויפיעל די וויסענשאפט קומט שטופענוויז אין פערבינדונג מיט די מענשליכע און סאָציאלע פאסירונגען. גאָט פיהרט היינט מעהר ניט דעם מענשליכען מזל מיט דערזעלביגער אייזערנער האנד ווי פארצייטענס. גיכער איז היינט די גאָט־אידעע א מין ספּיריטואליסטישער סטימולאנט מיט וואָס צו בעפריעדיגען די קאפּריזען און פאנטאזיעס פון דער מענשליכער שוואכקייט און אלע איהרע שאטירונגען. בעת דער מענשליכער ענטוויקלונג, האָט זיך די גאָט־אידעע געמוזט צופּאסען צו יעדער פאזע פון די מענשליכע אינטערעסען, א פאקט, וועלכער איז פולשטענדיג אין איינקלאנג מיט דעם אורשפּרונג פון דער אידעע אליין.

דער פּרימיטיווער מענש, ניט מסוגל צו פערשטעהען די נאַטורערשיינונגען און ווערענדיג פון זיי געפּלאָגט, האָט געזעהען אין יעדער ענטפּלעקונג א בייזע קראפט בעשטימט פאר איהם; און אזוי ווי די אונוויסענהייט און מורא זענען אימער די עלטערען פון אלע אבערגלויבענס, האָט די געמאָטערטע פאנטאזיע פון דעם פּרימיטיווען מענש זיך אויסגעוועבט די גאָט אידעע.

די גאָט אידעע האָט אויפגעלעבט, זיך צוגעפּאסט, און זיך פער־

גרעסערט אָדער פערקלענערט, ווענדליג די נויטען פון דער צייט, האָט בעהערשט די מענשהייט און וועט ווייטער זי בעהערשען ביז וואנען דער מענש וועט אויפהויבען זיין קאָפ צום ליכטיגען טאָג, אונדערשראָ־קען און מיט אַן אויפגעוועקטען ווילען. שוין ווייזען זיך סמנים דאָס דער טהעאיזם, וועלכער איז די טעאָריע פון ספעקולאציע, ווערט פער־נומען פון דעם אטהעאיזם, די דעמאָנסטראטיווע וויסענשאפט. עס איז די ערד, ניט דעם הימעל, וואָס דער מענש מוז איינגעהמען אויב ער וויל באמת ווערען געראטעוועט.

דאָס שטופענווייזע אבשוואכען פון דעם גלויבען איז א זעהר אינטערעסאנטע ערשיינונג, בעזונדערס ווי דיעזער פאקט שפיגעלט זיך אָב אין דער מורא פון די גלויביגער, וועלכער עס זאָל ניט זיין זייער בעזונדערער גלויבען. זיי בעגרייפען, צו זייער גרויסען שרעק, דאָס די פעלקער ווערען וואָס א טאָג אלץ מעהר אטהעאיסטיש, אלץ מעהר אנטי־רעליגיעז, מחמת מעהר און מעהר בעשעפטיגען זיך די פעלקער דורכאויס נור מיט די פראבלעמען פון זייער פאקטישער עקזיסטענץ.

ווי אזוי די מאסען צוריקצוברענגען צום גלויבען, צום גייסט, צו דער סבה כל הסבות, א. אז. וו. — דיעזעס איז די אמברענענדיגסטע פראגע פון אלע טהעאיסטען. דעריבער זענען די מעהרסטע פון זיי געצוואונגען זיך צו פארנעהמען מיט יעדער פראגע, אפילו ווען זי האָט קיין שייכות ניט צום ענין פון א גאָטהייט, דער ענטפלעקונג אדער א יענער וועלט. דעריבער זייער טאָלעראנץ; אבער די טאָלעראנץ קומט ניט פון פערשטעהען, נאָר פון שוואכקייט. מעהר און מעהר ווערען די אלערליי תורות „פון דעם איינציגען אמת'ן גאָט, דעם איינציגען ריי־נעם גייסט, די איינציגע אמת'ע רעליגיאָן" געדולדיג איבערגעטייטשט און איבערגע'פשט'עלט, כדי מיט געוואלד צו בעשאפען א געמיינזאמען באָדען און צו ראטעווען די מאָדערנע מאסען פון דעם „שעדליכען" איינפלוס פון אטהעאיזם.

עס איז כאראקטעריסטיש פון דער טהעאיסטישער „טאָלעראנץ" דאָס באמת קימערט זיך קיינער ניט אין וואָס דער עולם גלויבט, כל זמן ער גלויבט אדיזר מיינט אז ער גלויבט. כדי צו ערייכען דיעזען צוועק, ווערען בענוצט די געמיינסטע און וואולגארסטע מעטאָדען.

און די ווילדסטע אַנשטרענגונגען זענען נושא חן ביי און ווערען אונ־טערשטיטצט פון די ערדישע מאכטהאַבערס: דעם רוסישען צאַר ביז צום פּרעזידענט פון אמעריקא, פון ראקעפעלער און וואנאמייקער אראָב ביז צום קלענסטען געשעפטס־מאַן. זיי ווייסען אז דאַס קאַפּיטאל וואָס מען לעגט אריין אין בילי סאַנדעי, און אין די אַלערליי אַנדערע רעלי־גיעזע אינסטיטוציעס, וועט ברענגען אַ געוואלדיגען פּראָפיט פון די איבערוועלטיגטע, געצויימטע און נארישע מאסען. בעוואוסט אָדער אונבעוואוסט זעהען די מעהרסטע טהעאיסטען אין דעם גלויבען אין געטער און שדים, גע עדן און גיהנום, שכר ועונש, אַ בייטש מיט דער הילף פון וועלכער מען צווינגט די מאסען צו זיין געהאָרכזאַם, קליין ביי זיך און צופריעדען. אין דער אמת'ן וואָלט דער גלויבען אין גע־טער שוין לאנג פערלוירען דעם באָדען, ווען ניט די פעראייניגטע אונ־טערשטיצונג פון מאמאָן און די מאַכטהאַבער.

האָבען דען ניט אַלע גלויביגער געשילדערט זייער גאָט אַלס אַ גאָט פון ליעבע און גוטסקייט? און דאָך נאָך טויזענדער יאָהרען פון די דאָזיגע דרשות זענען די געטער נאָך אַלץ טויב צו די קרעכצען פון דער מענשליכער ראסע. קאָנפוציוס איז קאלט צו דער אָרימקייט און הונגער פון דעם בינעזישען פאָלק; בודהאַ ווערט ניט געריהרט אין זיין פילאָזאָפישער גלייכגילטיגקייט פון דעם הונגער און אונגליקען פון די פערגוואלדיגטע הינדוער; יהוה איז טויב צום ביטערען געוויין פון זיין פאָלק ישראל בעת יעזוס וויל ניט אויפשטעהן תחית המתים געגען זיינע קריסטען וועלכע מערדערען זיך איינס דאָס אנדערע. אז גאָט איז אַן אל מלא רחמים, אַן אל נקמות און אַ גאָט פון גערעכ־טיגקייט זינגען און לויבען אלע שירים ושבחים. אבער וואו זענען די עטער צו מאכען אַ סוף צו אלע דיעזע שוידערליכקייטען, צו דיעזע זונגערעכטיגקייטען, צו דיעזער אונמענשליכקייט צו מענשען? ניין, יט די געטער, נור דער מ ע נ ש מוז אויפשטעהן אין זיין גערעכ־וען צאָרן, נור ער אליין מוז ברענגען גערעכטיגקייט אויף דיעזער ערד.

די פילאָזאָפיע פון אטהעאיזם איז דער אויסדרוק פון דער ענט־וויקלונג און דאָס וואקסען פון דעם מענשליכען געדאנק. די פילאָ־זאָפיע פון טהעאיזם, פון גלויבען, אויב מיר קאָנען זי רופען פילאָ־

זאָפיע, איז אין אַ צושטאַנד פון רוה און פערגליווערטקייט. דער בלויזער ווילען דורכצודרינגען דיזע געהיימניסען, בעווייזט, פון טהעאיסטישען שטאַנדפונקט, אַ ניט-צוטרוי אין דער אַלעס-אַרומנעהמענדער אַלמעכטיגקייט, און אפילו אַ פערלייקענונג פון דער געטליכער חכמה. אַבער צום גליק איז דער מענשליכער געדאַנק קיינמאָל ניט געווען, און וועט קיינמאָל ניט זיין, געבונדען פון פיקסע אידעען, דערריבער גראָבט ער זיך ווייטער און ווייטער אין זיין כסדר'דיגען גאַנג צום וויסען. דער מענשליכער מוח בעגרייפט אז „דער אוניווערזום איז ניט אַ רעזולטאַט פון אַ בעשאַפונגס-רוף פון עפּעס אַ געטליכער חכמה, געקומען פון גאָרניט, בעשאַפענדיג פון אַ כאַאָטישער, פאָרמלאָזער מאַסע אַ מייסטערווערק אין זיין פולער פאָלקאָמענהייט", נור אַז עס איז דאָס פּראָדוקט פון כאַאָטישע כחות אין זייער אייביגער בעוועגונג, פון צוזאַמענשטויסונגען און קאַטאַסטראָפען, פון צוריקשטויסונגען און צוציהונגען, קריסטאַליזירענדיג זיך דורך דעם פּרינציפּ פון צופּאַסונג צו דעם צושטאַנד וואָס די טהעאיסטען רופען „דער אוניווערזום בעשאַפען אין אָרדנונג און שעהנקייט".

די פילאָזאָפיע פון אַטהעאיזם שטעלט מיט זיך פאָר אַ בעגריף פון דעם לעבען, אָהן וועלכער ניט איז מעטאַפיזישער יענער-וועלט אָדער געטליכער פיהרונג. דער אַטהעאיזם, אין זיין פילאָזאָפישען אַנבליק פערוואַרפט יעדע פערבינדונג ניט בלויז צו אַ בעשטימטען בעגריף פון אַ גאָט, נור זי זאָגט זיך אָב אפילו אויפצונעהמען די בלויזע גאָט אידעע, און בעקעמפט דעם טהעאיסטישען פּרינציפּ אַלס אַזעלכען. די געטער אין זייער אינדיווידועלער פונקציע זענען אַ העלפט ניט אַזוי שעדליך ווי דער פּרינציפּ פון טהעאיזם וועלכער שטעלט מיט זיך פאָר דעם גלויבען און אַן איבערנאַטירליכער, און אפילו אַן אַלמעכטיגער, קראַפט וועלכע רעגירט די ערד און די מענשען אויף איהר. עס איז זיין אַבסאָלוטיזם, זיין פּאַראַליזירענדיגע ווירקונג אויף דעם מענשליכען געדאַנק און האַנדלונג, וואָס דער אַטהעאיזם בעקעמפט מיט אַלע זיינע כחות. די פילאָזאָפיע פון אַטהעאיזם האָט איהרע וואָרצלען אין דער ערד, אין דיזען לעבען. די מענשהייט איז שוין שווער און ביטער בעשטראַפט געוואָרען פאַר בעשאַפען זיך געטער; נור וועהטאַגען און פערפאָלגונגען איז געווען איהר מזל זינט דעם אַנפאַנג פון איה-

רע געטער. בלויז איין אויסוועג איז פאראן: דער מענש מוז צוברעכען זיינע געטליכע קייטען מיט וועלכע ער האט זיך צוגעשמידט צו די טויערן פון גן עדן און גיהנום, כדי ער זאָל קאָנען אנהויבען טראַכטען מיט זיין אויפגעוועקטע און ליכטיגען שכל וועגען א נייער וועלט אויף דער ערד.

תמיד האָבען די גאָטלאָזע, די אטהעאיסטען געוואוסט, אז גערעכטיגקייט, אמת, און עהרליכקייט האָבען קיין שום שיכות ניט צו די הימלען, אז זיי זענען צוגעקניפט און צונויפגעוועבט מיט די מעכטיגע ענדערונגען וואָס קומען פאָר אין דעם סאָציאלען און מאטעריעלען לעבען פון דער מענשליכער ראסע; ניט פערגליווערט און איין און אייביג רוהיגען צושטאַנד, נור שטענדיג און כסדר זיך בעוועגענדיג, זיך בייטענדיג, פונקט ווי דאָס לעבען אליין. דער אטהעאיזם, בעת ער פערלייקענט די געטער, איז איין דערזועלביגער צייט די מעכטיגסטע בעשטעטיגונג און אויפהויבונג פון דעם מענש, און דורך איהם, דער אייביגער בעוויז פון לעבען, זיין צוועק און שעהנקייט.